

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ในฐานะที่เป็นกระบวนการหนึ่งที่มีบทบาทโดยตรงต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพเหมาะสมและมีคุณสมบัติตรงกับความต้องการในการใช้เป็นกำลังของประเทศซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ทั้งในส่วนของพัฒนาคนไทยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันสังคม ดังนั้นการศึกษาจึงถือว่ามี ความสำคัญมากต่อการพัฒนาบุคลากรตลอดจนเป็นพื้นฐานของการพัฒนาส่วนอื่น ๆ ด้วย เพราะไม่ว่าจะทำการพัฒนาส่วนใดต้องเริ่มมาจากการพัฒนาตัวบุคคลเสียก่อน ดังนั้นการ พัฒนาบุคคลสามารถทำได้หลายวิธี อย่างที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาบุคคล คือ การให้ การศึกษา ดังนั้นการพัฒนาประเทศต้องพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาคนโดยต้องคำนึงถึง การศึกษาเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคของเทคโนโลยีสารสนเทศที่ก้าวล้ำไปอย่างรวดเร็ว การศึกษาก็ต้องพัฒนาไปให้ทันกับยุคโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้เรา มีอาจหุคุณหนึ่ง สำหรับการศึกษานในประเทศไทย หากดูจากสภาพที่เกิดขึ้นในสังคมหลาย ๆ ฝ่ายกำลังเข้าใจเป็นไปในแนวทางเดียวกันคือการศึกษาของไทยกำลังมีปัญหา จะเห็นได้ว่าเป็น ปัญหาที่ได้รับความสนใจจากสังคม ซึ่งมีการทำวิจัยออกมาหลาย ๆ ครั้งที่สะท้อนถึงความ ล้มเหลวของการศึกษาในบ้านเรา (กรมวิชาการ, 2545 : 1-3)

ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนกับเด็กนักเรียนไทย อาจแบ่งเป็น 3 ประเด็นหลัก คือ

- 1) ปัญหาด้านสภาพห้องเรียน คือ อุปกรณ์ต่าง ๆ ในห้องเรียน เริ่มตั้งแต่พื้นที่ในห้องกว้างเกินไป สามารถวิ่งเล่นได้ง่าย หรือแคบเกินไป ทำให้อึดอัด เดินสวนกันไม่ได้ ไม่สะดวกในการ จัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทำงานเป็นกลุ่ม โต๊ะ เก้าอี้ ชั้นวางของมีไม่เพียงพอ หรือมีขนาดที่ไม่เหมาะสมกับตัวเด็ก ไม่ปลอดภัย รวมถึงแสงสว่างจากไฟฟ้า และจากภายนอก อาจทำให้เด็ก มองเห็นกระดานไม่ชัดเจน
- 2) ปัญหาด้านครู ความไม่พร้อมในการสอน เช่น เข้าห้องสาย สอนไม่รู้เรื่อง สอนน่าเบื่อ ไม่น่าสนใจ สอนยากเกินไป/ง่ายเกินไป ไม่ท้าทาย ครูดู ครูสอน เครื่องเคียดเกินไป ใ้หางานเยอะ ฯลฯ
- 3) ปัญหาด้านตัวนักเรียน เช่น ความไม่พร้อมในการเรียน

ตั้งแต่การนำอุปกรณ์การเรียน หนังสือเรียน ไม่ครบ ไม่ส่งงาน ไม่อยากมาโรงเรียน กลัวเพื่อน กลัวครู วิตกกังวล ไม่มีเพื่อน ไม่มีความมั่นใจในตัวเอง ไม่สนใจเรียน คุยเล่นระหว่างเรียน พูดคำหยาบ ก้าวร้าว เกเร ลักขโมย ฯลฯ อยู่ไม่นิ่ง ชอบแกล้งเพื่อน มีปัญหาในการเรียน เรียนอ่อน ไม่เข้าใจที่ครูสอน ขาดแรงจูงใจ เด็กทำงานร่วมกับเพื่อนๆ ไม่ได้เพราะไม่ใช่กลุ่มเดียวกัน การที่เด็กนำความแตกต่างทางชาติพันธุ์มาล้อเลียนกัน ฯลฯ ปัญหาที่เกิดขึ้นสะท้อนถึงปรากฏการณ์ความอ่อนแอของทุกภาคส่วน ทั้งสถาบันครอบครัวอ่อนแอ พื้นที่อบายมุขขาดการควบคุม อันเป็นปฐมเหตุของปัญหาพฤติกรรมเด็กและเยาวชน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาติดห้าง เทียวกลางคืน กินเหล้า สูบบุหรี่ และมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร อันจะนำไปสู่ผลกระทบกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามมาอย่างมากมาย (ประไพ ประดิษฐ์สุขถาวร. 2557)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้บอกว่า การศึกษา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (ยงค์ ชุ่มจิต. 2553 : 293) ซึ่งจุดหมายหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดี มีปัญญา มีความรู้ ความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จนมาถึงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ยังมีจุดหมายไปในทิศทางเดียวกัน และก็มีมุ่งให้นักเรียนมีสมรรถนะที่สำคัญ 5 ประการดังนี้ 1) ความสามารถในการสื่อสาร 2) ความสามารถในการคิด 3) ความสามารถในการแก้ปัญหา 4) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต 5) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551) แต่การที่จะให้นักเรียนบรรลุจุดหมายตามที่หลักสูตรกำหนดไว้อย่างครบถ้วนนั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ครูเป็นบุคคลหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอน ครูต้องเป็นผู้มีความสามารถ มีความรอบรู้ มีศักยภาพในการจัดการเรียนการสอน และเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อนักเรียน เพราะบรรยากาศในชั้นเรียนครูเป็นผู้กำหนด ซึ่งบรรยากาศในชั้นเรียนนั้นมีส่วนสำคัญต่อสภาวะทางอารมณ์ของนักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับนักเรียนในระดับประถมศึกษา

ปัญหาในชั้นเรียนระดับประถมศึกษาที่เกิดขึ้นนั้น ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะนักเรียนระดับประถมศึกษานั้น อยู่ในช่วงวัยที่มีการพัฒนาทักษะด้านอารมณ์และสังคมได้ก้าวหน้าเร็วมาก ซึ่งจะปรับตัวจากสภาพแวดล้อมเดิมที่บ้าน ไปสู่สภาพแวดล้อมใหม่ที่โรงเรียน อาจมีปัญหา

ในการคบเพื่อนบ้าง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของเด็ก แต่เมื่อได้อยู่ร่วมกันและเล่นกีฬา กับเพื่อน ๆ เด็กจะค่อย ๆ ยอมรับฟังและยอมทำตามความคิดของคนอื่น ซึ่งเป็นวัยที่ต้องการการยอมรับ ต้องการเป็นที่หนึ่ง รู้จักเห็นอกเห็นใจคนอื่น เริ่มสนใจสิ่งถูกผิด สนใจเรื่องราวต่าง ๆ แต่ยังไม่มีความลึกซึ้ง พฤติกรรมเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อผลการเรียนถ้ามีสิ่งไปกระทบเด็กวัยนี้ เช่น การที่ครูละเลยเด็กนักเรียน การที่เด็กนำความแตกต่างทางชาติพันธุ์มาล้อเลียนกัน การไม่ได้เลื่อนชั้น ปัญหาการหนีเรียน พฤติกรรมที่เกิดขึ้นทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นผลเนื่องจากการนำหลักสูตรไปใช้เพราะในขั้นตอนการใช้หลักสูตรที่เป็นทางการ (Formal Curriculum) ในการจัดการเรียนการสอนโดยครูเป็นผู้ใช้นั้นได้เกิดปรากฏการณ์ของหลักสูตรขึ้น ซึ่งในแวดวงการจัดการศึกษาไม่มีการให้ความสำคัญกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น หนึ่งในปรากฏการณ์ของหลักสูตรคือ หลักสูตรแฝง (Hidden Curriculum) ซึ่งเกิดขึ้นในบริบทต่าง ๆ ที่มีกระบวนการพฤติกรรมของครู การพูดของครู เทคนิค หรือแผนการสอนที่ครูออกแบบมาเพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ และผ่านตัวชีวิตต่าง ๆ แต่ในกระบวนการต่าง ๆ ที่กล่าวมา อาจจะมีคำพูด การกระทำ หรือพฤติกรรมของครูที่เกิดขึ้น โดยที่ครูอาจจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ หรือแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ โดยไม่รู้ตัว ซึ่งพฤติกรรมตามแนวคิดของนักจิตวิทยาหมายถึง การกระทำทุกอย่างของสิ่งมีชีวิต ซึ่งในที่นี้คือการกระทำของมนุษย์ ไม่ว่าจะกระทำนั้นผู้กระทำจะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม และไม่ว่าการกระทำนั้นผู้อื่นสังเกตเห็นหรือไม่ก็ตาม เช่น การเดิน การพูด การนั่ง เป็นต้น ซึ่งจะ让孩子เกิดการเลียนแบบหรือเก็บไปคิดตีความหมายเองได้ (สุภัททา ปิณฑะแพทย์. 2542 : 1-5)

การศึกษาคือการเลียนแบบ (Education is Imitation) ซึ่งมีอยู่ 2 ชนิด คือ แบบที่สร้างขึ้นโดยธรรมชาติและแบบที่สร้างขึ้นโดยมนุษย์ชาติ มนุษย์เป็นสัตว์ที่นิยมชอบเลียนแบบ ซึ่งชีวิตที่เกิดอาจจะค่อยด้วยประสบการณ์ จึงจดจ่ออยู่กับพฤติกรรมที่แสดงโดยชีวิตที่อาวุโสกว่า จะมีปัญหาคือ แบบที่สังคมสร้างไว้ให้เขาเลียนแบบนั้นมีคุณภาพพอหรือยัง ซึ่งเขาเหล่านั้นมีแบบที่มากพอและเพิ่มขึ้นทวีคูณตามกาลเวลา หรือที่พักผ่อนหย่อนใจต่าง ๆ แม้แต่ในบ้านก็มีแบบที่พร้อมจะให้เขาเลียนแบบและเป็นต้นแบบอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็ความอบอุ่นหรือความหวังเมินในครอบครัว แท้จริงนั้นเยาวชนสมัยนี้มีแบบที่เป็นครูคอยให้การศึกษาอยู่อย่างมาคลันทุกวัน สิ่งที่เขาขคิดคือสิ่งดังกล่าวนั้นเป็นแบบที่ฟังประสงค์หรือไม่ (เจริญ ไวรวัจนกุล. 2532 : 1) ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับหลักสูตรแฝงก็คือ การเรียนรู้ของนักเรียนที่เกิดจากการรับรู้การแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ของครูที่อาจจะทำเป็นประจำหรือทำโดยไม่ตั้งใจก็ตาม แล้วนักเรียนนำไปตีความหมายเองจากสิ่งที่สังเกตเห็น รับรู้แล้วก็อาจเกิดเป็นพฤติกรรมเลียนแบบ

Snyder (1986 : 27) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรแฝง ซึ่งได้แสดงชัดว่าหลักสูตรแฝงเป็นหลักสูตรที่ไม่เป็นทางการ มีการแฝงอยู่ในสภาพบรรยากาศต่าง ๆ และนักเรียนสามารถเรียนรู้จากการตีความหมายจากสภาพบรรยากาศนั้นด้วยตนเอง ซึ่งครูไม่รู้ตัวหรือไม่ได้เจตนาที่จะสอน สภาพทางอารมณ์และความรู้สึกของนักเรียนส่วนหนึ่งเป็นการเรียนรู้ผ่านการตีความหมายสภาพบรรยากาศการจัดการเรียนการสอนของครูและเป็นหลักสูตรแฝงที่สำคัญเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะมีผลกระทบมากมายทั้งด้านที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ ซึ่งถ้าเป็นเรื่องที่ไม่พึงประสงค์แล้วจะมีผลต่อเนื่องถึงสัมฤทธิ์ผลของนักเรียนได้และจากผลการศึกษา Snyder ยังได้ผลสรุปว่าไม่มีหน่วยงานทางการศึกษา สถาบันทางการศึกษาหรือสถานศึกษาใดที่ไม่ปรากฏหลักสูตรแฝง หลักสูตรแฝง (Hidden Curriculum) เป็นหลักสูตรประเภทหนึ่งที่กำหนดขึ้นโดยมีฐานคติบนความเชื่อว่า นักเรียนนั้นเรียนรู้สิ่งอื่นอีกหลายสิ่งนอกเหนือจากที่สอนในหลักสูตรสถานศึกษา (ชนิดา รัชทรัพย์พลเมือง และสมหวัง พิธิยานุวัฒน์. 2549 : 130) ซึ่งเชื่อมโยงกับแนวคิดของ John Dewey ที่บอกไว้ว่า ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้นได้บูรณาการกระบวนการแฝง (Laten Process) ที่ส่งผลต่อนักเรียนในหลาย ๆ เรื่อง เช่น ลักษณะนิสัยในการเรียน การมีความเคารพในตัวเองของนักเรียน ตลอดจนถึงทัศนคติและการใช้ชีวิตในสังคมของนักเรียน John Dewey เรียกการเรียนรู้ในลักษณะนี้ว่า “การเรียนรู้คู่ขนาน” (Collateral Learning) หลักสูตรแฝงนี้เป็นการเรียนรู้ที่ไม่ได้มีการกำหนดไว้ล่วงหน้าและไม่ได้เสนอไว้ในหลักสูตรที่เป็นทางการ เป็นสิ่งที่นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการตีความหมายจากบรรยากาศต่าง ๆ ด้วยตัวของนักเรียนเอง ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่สถานศึกษาต้องการ หรือไม่ต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียนก็ได้ ทั้งนี้การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นของนักเรียนแต่ละคนอาจแตกต่างกันได้ถึงแม้จะอยู่ในสถานการณ์เดียวกัน

หลักสูตรแฝงมีผลต่อการเรียนรู้ ทัศนคติ ค่านิยม การถ่ายทอดทางสังคมของนักเรียน ทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับงานวิจัยของกฤษิต บุญทองเถิง (2549 : 211) ซึ่ง ได้ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ที่มีการควบคุมกำกับหลักสูตรแฝง เพื่อสร้างเสริมการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพของนักเรียน ทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์เนื้อหาวิชา ด้านทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์และด้านสภาวะทางอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย ความวิตกกังวลในการเรียนและเจตคติต่อการเรียนคณิตศาสตร์ ทำให้ได้กระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมและสามารถเสริมสร้างการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพของนักเรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ได้แก่ ปัญหาด้านสภาพห้องเรียน คือ อุณหภูมิหรือสภาพต่าง ๆ ในห้องเรียน ปัญหาด้านครู ความไม่พร้อมในการสอน เช่น เข้าห้องสาย สอนไม่รู้เรื่อง สอนน่าเบื่อ ปัญหาด้านตัวนักเรียน เช่น ความไม่พร้อมในการเรียน ไม่ส่งงาน ไม่อยากมาโรงเรียน กลัวเพื่อน กลัวครู วิตกกังวล ไม่มีเพื่อน ไม่สนใจเรียน คุยเล่นระหว่างเรียน ไม่เข้าใจที่ครูสอน ขาดแรงจูงใจ เด็กทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ ไม่ได้เพราะไม่ใช่กลุ่มเดียวกัน เป็นต้น และข้อมูลผลสรุปจากงานวิจัยของภุชิต บุญทองถึง มีส่วนเกี่ยวข้องและให้ความสำคัญกับหลักสูตรแฝง และเชื่อว่าหลักสูตรแฝงมีผลต่อการจัดการเรียนการสอน ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาปรากฏการณ์หลักสูตรแฝงที่เกิดขึ้นในสภาพบริบทการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนระดับชั้นประถมศึกษาทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านสิ่งแวดล้อม สื่อ ทรัพยากร เพื่อการเรียนรู้ ด้านแบบแผนการปฏิบัติ และด้านภาษาสัญลักษณ์ เพื่อให้ได้สารสนเทศที่เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ยืนยันให้บุคลากรทางการศึกษาได้รับรู้ปรากฏการณ์หลักสูตรแฝงที่เกิดขึ้นผ่านบริบทการจัดการเรียนการสอนว่าเกิดขึ้นและมีผลกระทบต่อนักเรียนจริง เพื่อให้เกิดความตระหนัก ระมัดระวัง รอบคอบ และรัดกุมในการวางแผนการจัดการเรียนการสอนเพื่อควบคุมกำกับ ไม่ให้เกิดหลักสูตรแฝงที่จะส่งผลกระทบต่อในด้านที่ไม่พึงประสงค์ นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้

คำถามการวิจัย

1. ปรากฏการณ์และความน่าจะเป็นของการเกิดปรากฏการณ์ในบริบทการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนระดับประถมศึกษา เป็นอย่างไรบ้าง
2. ความคาดหวังของครูและการรับรู้ของนักเรียนตามความคาดหวังของครูจากปรากฏการณ์ในบริบทการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนระดับประถมศึกษา มีอะไรบ้าง
3. หลักสูตรแฝงที่เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์ในบริบทการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนระดับประถมศึกษา มีอะไรบ้าง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปรากฏการณ์และความน่าจะเป็นของการเกิดปรากฏการณ์ในบริบทการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนระดับประถมศึกษา
2. เพื่อศึกษาความคาดหวังของครูและการรับรู้ของนักเรียนตามความคาดหวังของครูจากปรากฏการณ์ในบริบทการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนระดับประถมศึกษา

3. เพื่อศึกษาหลักสูตรแฝงที่เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์ในบริบทการจัดการเรียนการสอน
ในชั้นเรียนระดับประถมศึกษา

ขอบเขตการวิจัย

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในครั้งนี

ครูและนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ทั้งหมด 5 โรงเรียน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive
Sampling)

2. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับปรากฏการณ์หลักสูตรแฝงในบริบทการจัดการเรียน
การสอนในชั้นเรียนระดับประถมศึกษาทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการ
วัดและประเมินผล ด้านสิ่งแวดล้อม สื่อ ทรัพยากร เพื่อการเรียนรู้ ด้านแบบแผนการปฏิบัติ และ
ด้านภาษาสัญลักษณ์

3. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

ตั้งแต่ปีการศึกษา 2557 – 2558

4. พื้นที่วิจัย

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก 2 โรงเรียน คือ
โรงเรียนบ้านหนอง และโรงเรียนหัวขัว โรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลาง 2 โรงเรียน คือ โรงเรียน
บ้านหนองโก และโรงเรียนชุมชนบ้านดงเค็ง โรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ 1 โรงเรียน คือ
โรงเรียนอนุบาลกันทรวิชัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

หลักสูตร (Curriculum) หมายถึง ประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียน ที่
สถาบันการศึกษาจัดให้แก่ นักเรียน ประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย เนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียน
การสอน การประเมินผล ซึ่งถูกรวบรวมไว้อย่างเป็นทางการ

หลักสูตรแฝง (Hidden Curriculum) หมายถึง หลักสูตรที่ไม่ได้เป็นลายลักษณ์อักษร
เป็นสิ่งที่แอบแฝงอยู่คู่กับหลักสูตรหลักหรือหลักสูตรเป็นทางการ ไม่ได้มีการบัญญัติไว้ใน
หลักสูตรอย่างเป็นทางการ ซึ่งส่งผลต่อสภาวะทางอารมณ์ความรู้สึกของนักเรียน ในที่นี้คือ
ความวิตกกังวลในการเรียนและเจตคติที่ไม่ดีต่อการเรียน ที่พบว่ามีอยู่จริงในชั้นเรียน โดยมี

ระดับความมากน้อยแตกต่างกันของแต่ละบุคคล และมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน ซึ่งมีผลต่อคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน

หลักสูตรแฝงด้านบวก หมายถึง ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในบริบทของการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนระดับประถมศึกษา เป็นสิ่งที่นักเรียนรับรู้ไม่ตรงกับความคาดหวังของครู แต่เป็นการรับรู้ที่เป็นผลดีต่อนักเรียนที่สามารถส่งผลทำให้นักเรียนมีผลการเรียนดีขึ้น

หลักสูตรแฝงด้านลบ หมายถึง ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในบริบทของการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนระดับประถมศึกษา เป็นสิ่งที่นักเรียนรับรู้ไม่ตรงกับความคาดหวังของครู และการรับรู้此起กับนักเรียนแล้วไม่เป็นผลดีต่อนักเรียนและอาจเกิดอุปสรรคในการเรียนรู้ของนักเรียน

บริบทของการจัดการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ทั้งในระดับจุลภาพ (Micro) ซึ่งเป็นระดับที่ใกล้ชิดตัวนักเรียนผู้สอนมากที่สุด ไปจนถึงระดับมหภาค (Macro) ซึ่งเป็นระดับที่ไกลตัวนักเรียนมากที่สุด เช่น สภาพทางจิตใจ ความรู้ทางวิชาการรวมถึงแบบแผนการกระทำ การแสดงออกทั้งทางด้านคำพูดหรือการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ของผู้สอน สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกตัวนักเรียน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนด้วยกันเอง สภาพของห้องเรียน เป็นต้น

คุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน หมายถึง จิตความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง เกิดสัมฤทธิ์ผลที่เกิดกับนักเรียนตามที่ครูคาดหวัง ครอบคลุมองค์ประกอบตามเกณฑ์คุณภาพที่กำหนด โดยกรมวิชาการ ได้แก่ ด้านเนื้อหา ด้านทักษะ กระบวนการและด้านสภาวะทางอารมณ์ที่มีผลต่อการเรียนรู้

ครู หมายถึง ครูในระดับประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1

นักเรียน หมายถึง นักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ระดับประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ หมายถึง ครูและนักเรียนระดับประถมศึกษา

ความคาดหวังของผู้สอน หมายถึง สิ่งที่ยังประสงค์และครูต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้ ในบริบทของการจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา

การรับรู้ของนักเรียน หมายถึง สิ่งที่นักเรียนรับรู้ผ่านการตีความหมายด้วยตัวเองจากปรากฏการณ์ต่างๆ ในบริบทการจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา

ความน่าจะเป็นของการเกิดปรากฏการณ์ หมายถึง โอกาสของปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้นในการเรียนการสอน โดยมีความถี่ที่เกิดขึ้นทุกครั้งกับบ่อยครั้ง เพื่อใช้ในการยืนยันการเกิดของปรากฏการณ์ที่พบในบริบทการจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา

แบบวิเคราะห์แผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง แบบวิเคราะห์ที่กำหนดรายการวิเคราะห์ เพื่อให้ทราบแบบแผนกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนของครูระดับประถมศึกษา

แบบสังเกตการสอน หมายถึง แบบสังเกตที่กำหนดรายการสังเกตที่ครอบคลุมทั้งพฤติกรรมการสอนของครู และพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนที่สะท้อนความเชื่อและแบบแผนการกระทำหรือพฤติกรรมในชั้นเรียนระดับประถมศึกษา

แบบสัมภาษณ์ครู หมายถึง แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ใช้สัมภาษณ์ครูในชั้นเรียนระดับประถมศึกษา เพื่อยืนยันและแสดงความคาดหวังจากปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ประมวลได้จากการวิเคราะห์แผนการจัดการเรียนรู้และการสังเกตการสอน

แบบสัมภาษณ์นักเรียน หมายถึง แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ใช้สัมภาษณ์นักเรียน ที่เรียนกับครูที่ได้ให้สัมภาษณ์ เพื่อยืนยันและแสดงการรับรู้จากปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ประมวลได้จากการวิเคราะห์แผนการจัดการเรียนรู้และการสังเกตการสอน

แบบสอบถามครู หมายถึง แบบสอบถามที่แบ่งเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และตอนที่ 2 เป็นส่วนที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามพิจารณาโอกาสการเกิดของแต่ละปรากฏการณ์ที่กำหนด โดยกาเครื่องหมาย ✓ ในช่องทุกครั้ง บ่อยครั้ง นานๆ ครั้ง และไม่แน่ใจ เพียงช่องเดียวรวมถึงให้จัดอันดับความคาดหวังในแต่ละปรากฏการณ์ที่กำหนดให้ปรากฏการณ์ละ 3 รายการ โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามเขียนตัวเลขอันดับ 1 ถึง 3 ไว้ในช่องว่างด้านหน้าของแต่ละรายการ

แบบสอบถามสำหรับนักเรียน หมายถึง แบบสอบถามที่แบ่งเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และ ตอนที่ 2 เป็นส่วนที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามพิจารณาโอกาสการเกิดของแต่ละปรากฏการณ์ที่กำหนด โดยกาเครื่องหมาย ✓ ในช่องทุกครั้ง บ่อยครั้ง นานๆ ครั้ง และไม่แน่ใจเพียงช่องเดียวรวมถึงให้จัดอันดับการรับรู้ในแต่ละปรากฏการณ์ที่กำหนดให้ปรากฏการณ์ละ 5 รายการ แยกเป็น การรับรู้ที่ตรงตามความคาดหวังของครู 3 รายการและการรับรู้ที่ไม่ตรงตามความคาดหวังของครู 2 รายการ โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามเขียนตัวเลขอันดับ 1 ถึง 5 ไว้ในช่องว่างด้านหน้าของแต่ละรายการ

ปรากฏการณ์ของหลักสูตร หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กันในการนำหลักสูตรที่เป็นทางการลงสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วย

1. หลักสูตรหลัก หมายถึง เอกสารที่มีรายละเอียดของหลักสูตร ซึ่งมีการอธิบายไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในเอกสารที่เป็นฉบับสมบูรณ์

2. หลักสูตรเชิงปฏิบัติ หมายถึง เอกสารที่ได้รับการนำไปใช้อย่างเป็นทางการทั้งด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการทดสอบ

3. หลักสูตรแฝง หมายถึง สิ่งที่ไม่ได้รับการเปิดเผย โดยบุคลากรของสถานศึกษา แต่มีผลกระทบที่ลึกซึ้ง และคงทนในหมู่นักเรียน ได้มากกว่าหลักสูตรหลัก

การเลียนแบบ (Imitation) หมายถึง พฤติกรรมเอาอย่างภายใต้กระบวนการที่ถูกเร้าและชี้แนะซึ่งเกิดจากการสังเกตพฤติกรรมที่เห็นจากคนหรือสิ่งแวดลอม

การแบ่งขนาดของโรงเรียนประถมศึกษา

โรงเรียนเรียนขนาดเล็ก นักเรียนไม่เกิน 120 คน

โรงเรียนขนาดกลาง นักเรียน ระหว่าง 121 - 300 คน

โรงเรียนขนาดใหญ่ นักเรียน ระหว่าง 301 - 500 คน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลของการวิจัยในครั้งนี้จะทำให้ได้ประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. ได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับหลักสูตรแฝงที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนอันมีผลต่อคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนระดับประถมศึกษา เพื่อขยายขอบเขตองค์ความรู้ของหลักสูตรแฝงให้แพร่หลาย

2. ครู นักเรียนและบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องในกลุ่มโรงเรียนระดับประถมศึกษาได้รับรู้ ตระหนักถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากหลักสูตรแฝง สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนและเป็นประโยชน์ต่อการออกแบบแผนการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพต่อไป

3. เป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่จากการศึกษาปรากฏการณ์หลักสูตรแฝง ในบริบทของการจัดการเรียนการสอน สำหรับครู นักเรียน ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่สนใจ ใช้ศึกษาค้นคว้า เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดจากผลการการศึกษาวิจัยในครั้งนี้